

ЦІННІСНИЙ (АКСІОЛОГІЧНИЙ) ПІДХІД У ВИХОВАННІ ОСОБИСТОСТІ

І. В. СОПІВНИК, доктор педагогічних наук, доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: irvisop@meta.ua

Анотація. У статті на основі вивчення наукової літератури здійснено аналіз сутності та розвитку ціннісного підходу у вихованні. Обґрунтовано аксіологічний підхід як методологічну базу сучасного виховання. Висвітлено особливості реалізації ціннісного підходу, що передбачають врахування конкретно історичних потреб суспільства та часу, домінуючих суспільних цінностей, соціокультурного середовища, психологічних механізмів виховання особистості, необхідності засвоєння вихованцями моральних норм, вимог до педагога, постійної потреби в моральному самовдосконаленні та самовихованні.

Ключові слова: виховання, цінність, ціннісне ставлення, ціннісні орієнтації, ціннісний підхід, аксіологія.

Актуальність (Introduction). У сучасних умовах стрімкого розвитку різних сфер життя зазнають трансформацій і змін й ціннісні орієнтири як окремих спільнот, так і окремих людей. В умовах наростання терористичних загроз, збройних конфліктів, військових дій – саме мир і спокій стають все більшою цінністю для людей на різних континентах. Загострення екологічних проблем призвело до усвідомлення людством цінності чистої води, безпечних продуктів харчування, відсутності катаклізмів тощо. У сучасному суспільстві затребуваними є цінності життя і здоров'я людини, справедливості і права, свободи і гідності та ін. Означені цінності пронизують усі сфери нашого буття, зокрема безпеку, політику, право, виробництво, менеджмент, маркетинг, охорону здоров'я, науку, освіту тощо. Особливо важлива визначеність ціннісних пріоритетів для навчання і виховання, оскільки вони готують підростаюче покоління до майбутнього життя. В умовах сьогодення гостро постає необхідність обґрунтування ціннісного підходу як базової методологічної основи виховання особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Висвітленню аксіологічного підходу в навчально-виховному процесі присвячені праці таких дослідників як В. Абушенко, С. Анісімов, І. Бех, Г. Васянович, О. Вишневський, О. Головаха, С. Гончаренко, І. Зязюн, А. Кавалеров, М. Каган, Л. Овсянецька, В. Огнев'юк, В. Оржеховська, М. Сметанський, Р. Сопівник, Н. Ткачова, Г. Шевченко та ін.

Мета (Purpose) статі полягає в аналізі наукової літератури щодо сутності та розвитку ціннісного підходу у вихованні, обґрунтуванні аксіологічного підходу як методологічної бази сучасного виховання, висвітленні особливостей реалізації ціннісного підходу.

Методи (Methods). У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз наукової літератури з метою дослідження сутності та розвитку ціннісного підходу у вихованні; систематизація та узагальнення для обґрунту-

вання аксіологічного підходу як методологічної бази виховання в умовах сьогодення; екстраполяція, з метою окреслення особливостей реалізації ціннісного підходу.

Результати (Results). У довідковій філософській літературі аксіологія (грецьк. *axia* – цінність, *logos* – слово, учіння) визначається як дослідження природи цінностей; як філософська дисципліна, що займається дослідженням цінностей як смислоутворювальних засад людського буття, що задають спрямованість і вмотивованість людському життю, діяльності та конкретним діянням і вчинкам [1, с. 11]. Поняття «аксіологія» було введено французьким філософом П. Лапі (1902) і позначало галузь філософії, яка досліджує ціннісну проблематику. На сьогодні аксіологія – це наука про цінності. Хоча термін «цінності» був започаткований ще Аристотелем, проте в обіг введений у 60-их роках XIX століття німецькими філософами В. Віндельбандом та Г. Ріккертом. В. Киричок [2, с. 992] відзначає, що основною дефініцією поняття «цінності» є значущість певних реалій дійсності з точки зору задоволення матеріальних і духовних потреб, інтересів людини, це те, що для людини є значущим і важливим.

Аксіологічний підхід передбачає формування в молодій людини системи цінностей, що визначають її ставлення себе, інших людей, навколишнього світу. Оскільки в основі відповідальної поведінки особистості закладено систему ставлень, в основі яких ціннісні орієнтації людини, тому аксіологічний підхід є базовим у формуванні моральної відповідальності сільської молоді.

В українському суспільстві основною загальнолюдською цінністю проголошено людину, її права і свободи, що на нормативному рівні відображено в Основному Законі України – Конституції. Людина як найвища цінність представлена у гуманістичному підході, проте людина не просто є цінністю, вона зобов'язана відповідально ставитися і до інших людей. Представники гуманістичної психології переконані, що людина по-справжньому живе життя тільки тоді, коли вона як вільна особистість є відповідальною за реалізацію як можна більшого числа можливостей. Яскравими представниками гуманістичного підходу є А. Маслоу, Е. Фромм, Г. Олпорт, К. Роджерс, В. Франкл та ін. Абрахам-Гарольд Маслоу (1908-1970) основними позиціями його концепції є: а) індивід як єдине ціле або холістичний підхід, який передбачає вивчення особистості як цілісного утворення, унікальної цілісності, як організованого єдиного цілого; б) недоцільність експериментів на тваринах, оскільки між поведінкою тварин і людини, як неповторної, унікальної істоти є суттєві відмінності; в) внутрішня природа людини за своєю суттю добра, а руйнівні сили є результатом фрустрації або незадоволення основних потреб, а не вроджених недоліків, окрім того природою кожній людині закладені потенційні можливості до позитивного росту і самовдосконалення; г) творчий потенціал людини, який характерний для усіх людей від народження (але багато людей втрачають цю якість у результаті «окультурення»), а творчість – універсальна функція людини, яка веде до всіх форм самовираження; д) акцент на психічному здоров'ї передбачав необхідність експериментального вивчення здорових людей, які досягли самоактуалізації, якщо ми хочемо екстраполювати результати досліджень на здорових людей [3, с. 485-487].

Аналіз наукової літератури та існуючої нормативно-правової бази свідчить, що основними цінностями, на основі яких необхідно здійснювати виховання підростаючого покоління, також є й загальнолюдські, патріотичні, громадянські, сімейні, екологівалеологічні та особистісні цінності (за кла-

сифікацією О. Вишневського), зокрема повага до людини загалом, до своєї Батьківщини, мови, культури, національним традицій, історії, держави, легітимно обраної влади. Усе актуальнішими стають цінності сім'ї, родини, здоров'я та ін. Важливими є вічні загальнолюдські цінності, зокрема Істина, Добро, Краса, Справедливість. Дослідники відзначають, що сьогодні «основною цінністю є не просто людина, її життя і здоров'я, а основним ціннісним орієнтиром стає відповідальність кожного члена суспільства за створення умов для безпечної життєдіяльності інших людей» [4, с.173].

Цінності як найбільш значимі та важливі для людини пріоритети виступають у ролі своєрідних орієнтирів, які визначають і спрямовують поведінку індивіда, регулюють її. На основі цінностей формується ціннісне ставлення людини до інших людей та оточуючого світу. Ціннісне ставлення розглядається як «відношення людини до різних предметів і явищ оточуючої дійсності, як до таких, що мають особисту загальнолюдську чи національну значимість» [5, с.32].

Найбільш стійкі ціннісні ставлення визначають ціннісні орієнтації. Ціннісні орієнтації це «відносно стійка система спрямованості інтересів і потреб особистості на певну ієрархію життєвих цінностей, схильність у наданні переваги певним цінностям у різних життєвих ситуаціях, спосіб розрізнення особистісних явищ і об'єктів за рівнем їхньої значущості для людини» [2, с. 991].

Реалізація аксіологічного підходу в процесі виховної роботи передбачає врахування:

- конкретно історичних потреб суспільства та часу, які детерміновані розвитком людської спільноти;
- цінностей, які є домінуючими у певному суспільстві, групі, окремій особисті, їх необхідно діагностувати і проектувати розвиток;
- соціокультурного середовища, у якому відбувається розвиток і формування вихованця;
- цінності усього живого (людини і природи) як найвищих цінностей;
- психологічних механізмів формування особистості (від окремих цінностей, ціннісного ставлення та до стійкої системи – ціннісних орієнтацій), який включає усвідомлення, оцінювання, емоційне переживання, суспільно значимі дії і вчинки;
- необхідності засвоєння вихованцями моральних норм;
- вимог до педагога (суб'єкта виховної взаємодії) як взірця дотримання моральних норм, який не тільки пропагує високі цінності, але й сам їх сповідує у житті;
- постійної потреби в моральному самовдосконаленні та самовихованні як педагогів, так і вихованців.

Висновки і перспективи (Discussion). Ціннісний підхід в умовах сьогодення є методологічною основою сучасного виховання, оскільки орієнтує на пізнання, сприйняття та орієнтацію на систему цінностей, зокрема валеоекологічних, особистісних, сімейних, громадянських, національних, загальнолюдських, які визначають змістову складову виховного процесу. Особливості реалізації ціннісного підходу передбачають врахування конкретно історичних потреб суспільства та часу, домінуючих суспільних цінностей, соціокультурного середовища, психологічних механізмів виховання особистості, необхідності засвоєння вихованцями моральних норм, вимог до педагога, постійної потре-

би в моральному самовдосконаленні та самовихованні.

Перспективи дослідження полягають у вивченні механізмів виховання ціннісного ставлення особисті до навколишнього світу, самого себе, сім'ї, країни, національних символів та культури, до інших людей.

Список використаних джерел

1. Философский словарь / [под ред. И. Т. Фролова]. – М.: Политиздат, 1987. – 590 с.
2. Киричок В. А. Ціннісне ставлення / В. А. Киричок // Енциклопедія освіти / АПН України; гол. ред. В. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 989–991.
3. Хьелл Л. Теории личности / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – 3-е изд. – СПб.: Питер, 2011. – 607 с.
4. Сопівник Р.В. Ціннісні орієнтири екзистенціалізму в контексті виховання особистості / Р.В.Сопівник // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Збірних наукових праць, 2015 – Вип. 2 (65). – С. 173-180.
5. Виховання і самовиховання на засадах національно-патріотичних цінностей: методичний посібник для студентів і науково-педагогічних працівників аграрних і природоохоронних ВНЗ / Укладачі Р.В.Сопівник, Г.В.Петрів. – К.: «ЦП «Компринт», 2014. – 185 с.

References

1. Fylosofskiy slovar / [pod red. Y. T. Frolova]. – M.: Polytyzdat, 1987. – 590 s.
2. Kyrychok V. A. Tsinnisne stavlennia / V. A. Kyrychok // Entsyklopediia osvity / APN Ukrainy; hol. red. V. Kremen. – K.: Yurinkom Inter, 2008. – S. 989–991.
3. Khell L. Teoryy lychnosty / L. Khell, D. Zyhler. – 3-e yzd. – SPb.: Pyter, 2011. – 607 s.
4. Sopivnyk R.V. Tsinnisni oriientyry ekzystentsializmu v konteksti vykhovannia osobystosti / R.V.Sopivnyk // Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka: Zbirnykh naukovykh prats, 2015 – Vyp. 2 (65). – S. 173-180.
5. Vykhovannia i samovykhovannia na zasadakh natsionalno-patriotychnykh tsinnosti: metodychnyi posibnyk dlia studentiv i naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv ahranykh i pryrodookhoronnykh VNZ / Ukladachi R.V.Sopivnyk, H.V.Petriv. – K.: «TsP «Komprynt», 2014. – 185 s.

ЦЕННОСТНЫЙ (АКСИОЛОГИЧЕСКИЙ) ПОДХОД В ВОСПИТАНИИ ЛИЧНОСТИ

И.В. Сопивнык

Аннотация. В статье на основе изучения научной литературы осуществлен анализ сущности и развития ценностного подхода в воспитании. Обоснованно аксиологический подход как методологическая база современного воспитания. Освещены особенности реализации ценностного подхода, который предусматривает учет конкретно исторических потребностей общества и времени, доминантных общественных ценностей, социокультурной среды, психологических механизмов воспитания личности, необходимости усвоения воспитанниками нравственных норм, требований к педагогу, постоянной потребности в нравственном самосовершенствовании и самовоспитании.

Ключевые слова: воспитание, ценность, ценностное отношение, ценностные ориентации, ценностный подход, аксиология.

VALUE (AXIOLOGICAL) APPROACH TO EDUCATION OF PERSONALITY

I.V. Sopivnyk

Abstract. *The article based on the study of the scientific literature carried out an analysis of the nature and value approach in education. Reasonably axiological approach as a methodological basis of modern education. When covering particular realization value approach, which provides for the specific historical needs of society and time, the dominant social values, social and cultural environment, the psychological mechanisms of education of the person, the need for assimilation of pupils of moral standards, the requirements for the teacher, the constant need for moral self-improvement and self-education.*

Keywords: *education, value, value attitude, values, value approach, axiology.*

УДК 37:378.4

ПЛАНУВАННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Р.В. СОПІВНИК, доктор педагогічних наук, доцент
*Національний університет біоресурсів і природокористування
України*

E-mail: rvsop@meta.ua

Анотація. *У статті обґрунтовано цілі та розкрито специфіку планування виховної роботи зі студентами у вищому навчальному закладі на засадах комплексності, системності, з урахуванням особистісно-орієнтованого, компетентнісного, аксіологічного та діяльнісного підходів.*

Планування виховної роботи у вищому навчальному закладі розглядається як невід'ємна складова технології виховання і професійної підготовки фахівця. У процесі дослідження проаналізовано наукову літературу та нормативні документи з проблем виховної роботи у ВНЗ, вивчено передовий досвід планування, узагальнено базові положень планування виховної роботи зі студентською молоддю, спроектовано чотирирічні цілі виховання у вищому навчальному закладі з урахуванням профілю підготовки фахівців.

Ключові слова: *виховання, цілі виховання, планування виховної роботи у вищому навчальному закладі, підходи у вихованні студентської молоді.*

Актуальність (Introduction). Сучасні проблеми в українському суспільстві, його ментальний, ідеологічний розкол, що породжує поляризацію політичних взаємин, ескалацію військового протистояння, громадянські непорозуміння, спричинені багато у чому і недостатньою культурно-просвітницькою, ідеологічною, виховною роботою держави, сім'ї і громадськості. В умовах реформування освіти, надмірно захопившись її деідеологізацією, особливо у вихованні підростаючого покоління, в Україні знівельовано ідейну спрямованість виховання, в основі якого мають бути національно-

---

© Р. В. Сопівник, 2016